

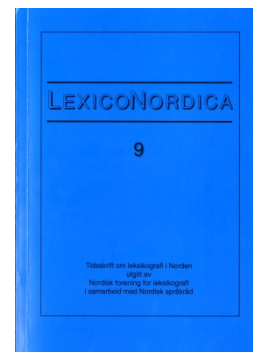
LexicoNordica

Titel: Er det stygt å seie neger? Om konnotasjonar, bruksmarkering og nemne for folkegrupper

Forfatter: Oddrun Grønvik

Kilde: LexicoNordica 9, 2002, s. 149-172

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for bruk af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Oddrun Grønvik

Er det stygt å seie *neger*?

Om konnotasjonar, bruksmarkering og nemne for folkegrupper

In this article, the author discusses the lexicographical challenges inherent in dealing with what is generally termed sensitive vocabulary, such as words for minority groups amongst language users. The starting point is recent evidence of changing attitudes in Norway to some such words, in particular the word *neger* (negro). The lexicographical treatment of this word and its near-synonyms is compared to developments in the treatment of words for older ethnic minorities in the region (*same, finn, lapp; sigøynar, tater, rom(ani); jøde*). The author argues that a good monolingual dictionary gives as accurate a reflection as possible of the vocabulary of the language it purports to describe, in a way which is immediately recognisable and acceptable to the users of that language. This lexicographic mirror image must comprise both denotative and connotative usage. Changes in attitude to vocabulary amongst dictionary users therefore require competent handling by dictionary editors. Some methods are suggested and commented on for dealing with the type of vocabulary discussed here.

1. Benjamin-saka og lista til NRK Østlandssendingen

For om lag eit år sidan fekk normeringsorgan for norsk – dvs. Norsk språkråd, men og språkrettleiarane for NRK og leksikografane ved INL – tvinga på seg ei sak som galdt nemne for folkegrupper som lever i Noreg. I bakgrunnen låg ei drapssak, der ein norsk gut med norskfødd mor og afrikanskfødd far vart stukken ned av nynazistar¹.

Det direkte utgangspunktet for at saka kom til Norsk språkråd, var at NRK Østlandssendingen hadde laga ei liste med ord for folkegrupper som var delt i tre kategoriar, nemleg

- 1) Bør ikke brukes
- 2) Vær varsom
- 3) Greie begreper².

---

¹ 26. januar 2001 vart femten år gamle Benjamin Hermansen stukken ned og drepen av nynazistar nær heimen sin på Homlia i Oslo. I tida etter drapet reagerte folk over heile landet mot rasistisk vald, og drapet vart eit symbol i norsk haldningskamp mot nazisme og rasisme.

² NRK Østlandssendingens internliste til rettleiing for journalistar pr februar 2001:

Tilsette i Språkrådet vart så bedne om å kommentere denne lista over telefon, noko som førte til at saka vart framlagd for fagnemnda i Norsk språkråd. Det som fagnemnda vart beden om, var å lage eit rettleiande notat til bruk for Språkrådets tilsette om korleis slike førespurnader skulle handterast, og det vart gjort¹. Så var for så vidt Språkrådet ferdig med saka².

I eit innlegg i Dagsavisen³ vart det gjeve ei direkte utfordring til redaktørane for dei norske ordbøkene som blir redigerte ved SLM/INL⁴.

Greie begreper: asylsøker, etnisk gruppe, etnisk minoritet, etnisk opprinnelse, flerkulturell, flyktning, minoritetsbakgrunn, muslimer, nasjonalitet, norske muslimer, norsk-pakistansk/-chilensk/-vietnamesisk osv., (bindestreksbarn), tokulturell, tverrkulturell

Vær varsom: eksotisk-/etnisk mat, fremmedspråk, innvandrere, mørkhudet, norsk statsborger, svart/sort, tidligere Jugoslavia, utenlandsk opprinnelse, utlending

Bør ikke brukes: 1./2. generasjons innvandrere, farget, fjernkulturell, fremmedarbeider, fremmedfrykt/-fiendtlig, fremmedkulturell, fremmedspråklig, mulatt, muslimsk utseende, neger, utenlandsk utseende, våre nye landsmenn

¹ Norsk Språkråd 2001, første og to siste avsnitt:

”Dei siste månadene har det vore debatt i media om bruk av ord som ”neger”. Bakgrunnen er blant anna ei ”svarteliste” frå NRK Østlandssendingen over ord som ikkje skal nyttast i lokalsendinga i radio fordi dei verkar diskriminerande, nedsetjande eller beint fram rasistiske overfor folk med ein annan utsjånad eller ein annan kulturbakgrunn enn majoriteten i Noreg. Meiniane har vore delte, og ikkje få har gått inn for at ein bør unngå slike ord. Språkrådet har òg diskutert dette spørsmålet og vil leggja fram nokre prinsipielle synspunkt.

[...]

Det er ikkje ei oppgåve for Språkrådet å prøva å gjera språket ”politisk korrekt” ved å setja ord på indeks. Dette er det snautt mogleg å få til, og det fører dessutan lett til meiningspress og hykleri og til at orda lever vidare med eit tvitydig, uoffisielt ”forbode”-stempel. Ei betre løysing er å satsa på toleranse og folkeskikk. Dette har også å gjera med synet på kva for debattklima ein meiner ein er tent med i samfunnet.

Dei som gjev råd på vegner av Språkrådet, må generelt sjå det som si oppgåve å orientera publikum så godt som råd om språkssystema og språkbruken og gjerne få dei til å ta stilling sjølv, og det kan vera aktuelt å oppfordra til toleranse. Det siste fell ofte naturleg når ein i telefonsamtalar o.l. får høve til å gje saklege utgreiingar. Viss ein får spørsmål om sensitive ord som ”neger”, kan ein svara på dei etter dette mønsteret: ”Nokre oppfatar det slik, andre slik, slik er ordhistoria. Om ein vel å bruka ord som somme reagerer negativt på, er meir eit spørsmål om folkeskikk enn om filologi.”

² Debatten om ordet ”neger” i norske medium 2000-2001 er utfyllande resymert og drøfta i Gullestad 2002 s. 174-217.

³ Søyby 2001.

⁴ Seksjon for leksikografi ved Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, Universitetet i Oslo, som har ansvar for *Nynorskordboka* og *Bokmålsordboka*.

Her vart ei amerikansk ordbok¹ framheva som føredøme, av di ho er utstyrt med eit avsnitt i bruksretteleinga som handlar om sårande og fornærmande ordbruk generelt. Men artikkelforfattaren går lenger. Han peiker på at bruken av ordet *neger* er problematisert i siste utgåve av eit norsk leksikon, siterer lista over samansetningar til *neger* i *Tanum* (1996)² og avsluttar med følgjande kraftsats:

Samtlige ordbøker sprer altså det som ifølge «STORE NORSKE» er en «rasistisk og nedsettende term», uten å komme med så mye som en antydning om at ordet bør unngås. Her har forlag og ordbokforfattere en jobb å gjøre. Kirke- og undervisningsministeren bør pålegge dem å begynne med en gang.

Denne artikkelforfattaren krev ei normativ handsaming av personnemne med tilhøyrande samansetningar. Slik eg les han, gjeld det både lemmautval, definisjonsutforming og redaksjonell kommentar (særleg av den typen som ofte blir kalla stilmarkørar). Kravet er ikkje avgrensa til spesielle typar ordbøker, men sidan han nemner SLM/INLs ordbøker, er det vel først og fremst handordbøker for gjennomsnittsbrukaren artikkelforfattaren har i tankane.

Dette er krav ein lett kan oppfatte som pålegg om at ordbøker må vere ”politisk korrekte”. Implikasjonen er at ordboksredaktørar i ei god saks teneste bør underslå opplysningar om faktisk språkbruk. Eit slikt krav vil i sin tur vekkje spontan protest hos dei fleste sanningskjære og deskriptivt orienterte leksikografar.

Men når hansken først er kasta, kan ein også sjå dette som er eit velkome høve til å sjå nærare på behandlinga av einskildord og uttrykk for folkegrupper i nokre ordbøker for nordiske språk. Denne artikkelen er ein freistnad på eit slikt oversyn.

2. Den ideelle ordboka

Først nokre allmenne synspunkt.

Det har vel vore ukontroversielt å seie at eit mål på *den gode ordboka*, anten ho er eittspråkleg eller tospråkleg, er at ho er allment

¹ Random House «Webster's College Dictionary».

² ”*neger*-aktig (adj), *-arbeid*, *-barn*, *-befolkning*, *-blod*, *-dans*, *-diskriminering*, *-folk*, *-frigjøring*, *-gutt*, *-handel*, *-himmel*, *-hirse*, *-hytte*, *-høvding*, *-jente*, *-konge*, *-korn*, *-kunst*, *-kvarter*, *-kvinne*, *-kyss*, *-land*, *-landsby*, *-leppe*, *-marked*, *-marknad*, *-melodi*, *-munn*, *-musikk*, *-orkester*, *-pakk*, *-pepper*, *-pike*, *-plantasje*, *-problem*, *-rase*, *-sanger*, *-slave*, *-slaveri*, *-språk*, *-spørsmål*, *-stamme*, *-stat*, *-svart*, *-tjener*, *-tropper* fl. *negervenn*, *-vennlig*, *-vennlighet*, *-vise*”. Tanum, siste utgåve.

godteken av brukargruppa. Eg har ofte sagt det sjølv. Den ideelle eittspråklege ordboka kan samanliknast med ein serie med likningar, der oppslagsordet er ekvivalent med definisjonane, slik dei er illustrert i bruksdøma, og der det er allment godteke frå brukarhald at redaksjonen har løyst alle likningane riktig.

Denne samlinga av språklege likningar gjev til saman eit bilete av ein kultur, både i denotativ og konnotativ forstand.

Ei slik ordbok vil alltid vere sentrert om samfunnet ho speglar. Den viser det biletet som den aktuelle gruppa språkbrukarar har av verda, og også korleis dei oppfattar både seg sjølve og andre folkegrupper. Graden av etnosentrisitet vil variere, alt etter kor homogen språkbrukargruppa er, men det sannsynlege er at ordboka gjev eit spegelbilete som den sterkaste delen gruppa trivst med.

Endå om ei ordbok er strengt deskriptiv i høve til sujjettet sitt, tyder ikkje det at utvalet av oppslagsord, utforminga av definisjonar eller utvalet av illustrerande bruksdøme speglar ein kultur utan haldningar, verdiar, fordømmar og vrangførestellingar. Dessutan vil ordboka vere tidsbunden, og innhaldet er sjølvstøtt merkt av det.

Den etnosentriske ordboka fungerer heilt utmerka i eit monokulturelt samfunn. Den kritikken mot norsk ordbokspraksis som vart referert i innleiinga, kan ein forstå som ein påstand om at norsk språk ikkje lenger speglar eit monokulturelt samfunn, og eit krav om at ordboksredaktørar må ta følgjene av det. For ordboksredaktørane blir så spørsmålet om dette er rett, og i så fall korleis dette skal handterast ordboksfagleg.

Dette er kanskje banalt, men det er nødvendig å vere klar på dette punktet, av di den deskriptive intensjonen med eit ordboksarbeid kan bli sett fram som prov på at resultatet er verdinøytralt. Slik går det ikkje an å resonnerer. Den fullkomne deskriptive ordboka vil tvert om i definisjonane sine spissformulere det typiske, også for ord og uttrykk som blir brukt nedsettjande. Føremålet er jo å gje eit sant bilete av språket i bruk.

Ordboksredaktørar flest er likevel nøyaktige og varsame fagfolk, og ser atterhald som ei større dygd enn det å gje full vekt til meir eller mindre tidsbundne konnotasjonar. Derfor er det lite temperament å finne i ordboksdefinisjonar, også for ord som er knytte til kjensleladde livsområde.

3. Nemningar for folkegrupper

Den største gruppa med nemningar for folkegrupper er nasjonalitetsord av typen *svenske, danske, tyskar, franskmann*. Slike ord er i utgangspunktet denotative og derfor først og fremst verdinøytrale, enda om bruksdøme kan vitne om rikeleg med haldningar.

Utgangspunktet for den norske ordboksdebatten våren 2001 var ordet *neger* med samansetningar. Dette er ikkje eit nasjonalitetsord, men eit ord for folk med ein viss utsjånad, som igjen først og fremst er assosiert med ein verdsdel og det nordmenn måtte vite om livsvilkåra der.

For å få sett bruken av dette ordet i norsk i relieff har eg også undersøkt ordboksbehandlinga av nemne for nokre andre folkegrupper som lenge har hatt heimstadrett i nordiske land, utan å nokon gong vere i fleirtal. Dette er utvalet av ord (på nynorsk) som eg har jamført med:

finn, lapp, same; jøde; rom(ani), sigøynar, tater

Nokre synonym til ordet *neger* er også teke med, nemleg

afro-amerikanar, nigger, svart(ing)

Også ordboksutvalet går utover norske ordbøker og ordlister. Debatt om språkbruk som speglar haldningar til andre folkegrupper er ikkje noko særnorsk fenomen. Nettopp når det gjeld ordet *neger*, kan det vere grunn til å rekne med kulturimport, og den er vel truleg fellesnordisk. Derfor har eg teke med nokre svenske ordbøker.

Ordboksutvalet er ikkje så representativt som det burde ha vore, for det har vore styrt av kva eg hadde for hand. Dette er dei ordbøkene eg har sett på:

Norsk: NOB, BOB, NIO

Svensk: LSO, NFSO, SNO, SAOB

For sjølve ordutvalet har eg også sett på eit par skuleordlister som er i vanleg bruk i Noreg, nemleg HNO og EO.

Kritikaren vår framheva ei amerikansk ordbok, *Webster's College Dictionary*, som mal på god ordboksrettlegg. Det står ikkje kva for utgåve han bruker, men for ordens skyld har eg også sett på behandlinga av ekvivalentane til ordlista mi i følgjande engelskspråklege ordbøker:

Britisk: NOSD, CIDE, OED, COD

Amerikansk: MW, WNTCD

Både dei nordiske og dei engelskspråklege ordbøkene er ulike i alder og storleik, og som sagt ikkje utvalde etter noko vitskapleg kriterium, men på den andre sida er dei mykje brukte og har stort sett godt ord på seg, så denne vesle undersøkinga kan vel i alle fall gje nokre peikepinnar om korleis det står til.

4. Eit mål på normativitet

Det er skilnad på normativ intensjon hos ein ordboksredaksjon og normativ funksjon av ordboka. Ei ordbok som er aleine på ein marknad, vil t.d. alltid ha ein normativ – og standardiserande – funksjon, same kor deskriptivt arbeidet er utført. Ordboksomfang og alder på målgruppa må også reknast med. Dess yngre brukargruppe, dess sterkare normativ funksjon.

Om vi for moro skuld skulle gje dette resonnementet formeloppsett, kunne vi seie at normativitetsgraden (N) av ei ordbok er omvendt proporsjonal med alder (A) på målgruppa, multiplisert med omfanget av ordboka eller ordlista – det vil seie tal på oppslagsord i tusen (O):

$$N = 1/(A \times O)$$

Ei ordbok for tiåringar med 10000 oppslagsord ville dermed få normativitetsgrad

$$N = 1/10 \times 10 = 0,01$$

medan eit ordboksverk på 300 000 oppslagsord for vaksne i alderen 20-80 ville få normativitetsgrad

$$N = 1/50 \times 300 = 0,00017 \text{ (føresett jamn aldersfordeling)}$$

Det vil seie at den hypotetiske skoleordlista har ein 60 gonger høgare normativitetsgrad enn det store akademiske ordboksverket.

Dette taleksperimentet bør vel ikkje takast for alvorleg, men det illustrerer eit poeng som eg står ved – nemleg at ansvarlege redaktørar ikkje kan fråskrive seg ansvar for korleis dei val ein gjer i ordboksredigeringa, verkar inn på målgruppa, endå om resultatet ikkje er til-sikta. Å setje opp ein språkmal for barn og unge krev og skal krevje varsemnd og omtanke, også når det gjeld konnotative aspekt ved språket.

5. Kva kategoriar i ordartikkelen kan normerast i høve til sensitivt ordtilfang?

Ei ordbok som ikkje skal vere altomfattande, må velje bort ein del stoff i dei kategoriane som er relevante her, nemleg lemma, tydingar og stilmarkørar. Dess stuttare ordboka er, dess færre opplysningskategoriar har ho. Rettskrivingsordlister har som regel nakne oppføringar, med minimale tydingsopplysningar og ingen stilmarkørar.

I denne samanhengen har det også interesse å sjå på om, og eventuelt korleis, ordutval eller redaksjonell behandling av nemne for folkegrupper er kommentert i føreord, brukarretteiing og liknande. Eg tek dette først.

5.1 *Kommentar til ordutval og redaksjonell behandling i føreord eller bruksretteiing*

Ordutval: Eg har sett på generell og spesifikk kommentar til ordutval i dei ordbøkene eg har i papirutgåve (nettutgåvene legg diverre ikkje ut føreord og bruksretteiingar). Mest alle kommenterer lemmautvalet generelt¹, ofte i høve til utvalsmetode eller brukarbehov. Ingen av dei kommenterer spesielt nemne for folkegrupper, bortsett frå BOB, som nemner at innbyggjarnamn er medtekne. COD gjev att forordet til første utgåve (1911), der det heiter at "we admit colloquial, facetious, slang, and vulgar expressions with freedom" (s. viii), men det er vel tvilsamt om redaktørane hadde i tankane den ordgruppa det er tale om her.

Tanum, som har eit svært høgt tal oppslagsord, skil seg ut ved å insistere på at ordtilfanget i seg sjølv er nøytralt:

Ordboka legger fram ordtilfanget uten å ville øve press i noen retning. Ordene står der, og det er brukeren selv som må avgjøre hvilke som passer best i hver situasjon, enten de er hjemlige eller fremmede, nye eller gamle, sjargongpregede eller høytidelige, vitenskapelige eller populære (s. VII).

Definisjonar: Ingen av ordbøkene nemner spesielt vanskar eller spesielle omsyn i høve til definisjonar for den relevante ordgruppa. I den

---

¹ BOB COD EO HNO NIO NOB NOSD WNTCD LSO.

grad definisjonen er kommentert, gjeld det artikkeloppsett (tydingsordning), definisjonsformat og definisjonsspråk.

Stilmarkørar: Bruken av stilmarkørar er omtala i forordet hos fleire¹. COD har stilmarkørar, men omtalar ikkje bruken i føreordet. Dei norske skoleordlistene² og den svenske barneordboka (NFSO) har ikkje stilmarkørar.

Ingen kommenterer spesielt stilmerking for ord som er frårådde eller som ein bør vere varsam med å bruke. Redaktøren av NIU markerer derimot at stilmarkeringane berre er rettleiande: ”Det er ikke ordbokens hensikt å låse ordene fast til en plass på stilskalaen” (s xx).

Av dette framgår det at dei ordboksredaksjonane som eg har kunna kike i korta, har vore temmeleg samstemte. Dei er atterhaldne med å kommentere eigen praksis og varsame med å krevje status for dei råda dei gjev. Den eksplisitte rådgevinga om bruk og bruksmåte som vart kravd av ordboksredaktørar generelt, har såleis ingen tradisjon i norsk leksikografi, eller i jamføringstilfanget.

5.2 Lemmautval og definisjonar

Her er det naturleg å dele inn orda i nær-synonym-grupper. Eg har laga eit oppsett i tabellform (tabell 1–5) over oppføringa i dei ordbøkene eg har sett på, og refererer til den for detaljar. Tabellane siterer oppslagsord, definisjon, og eventuell redaksjonell kommentar. Her vil eg stutt kommentere poeng som peikar seg ut i behandlinga av kvar ordgruppe.

afrikanar, neger, nigger, svart(ing) (tabell 1)

Ordet *afrikanar* er oppslagsord i alle ordbøker. Det vanlegaste hyperonymet er ”person”, både i dei nordiske og dei engelskspråklege ordbøkene, men BOB og NOB legg til ”særleg neger”.

Dei nyare ordbøkene har med *afro-amerikanar*, som ein person av afrikansk avstamning frå USA. BOB og NOB har ”neger” som hyperonym, medan dei øvrige ordbøkene unngår det ordet. Til jamføring har NOSD Afro-caribbean, ”of people from ...”; WMCD ”of black descent”.

¹ BOB xiii; LSO pkt 2.8; NIO pkt 5.2; NOB xvii; NOSD ix, xi

² EO, HNO.

Alle ordbøkene har *neger* (*negro*) som oppslagsord med unntak av NFSO, den ferskaste barneordboka. Eg har ikkje funne eit einaste ord i den som nemne for mørkhuda menneske. Dei nyare norske ordbøkene nemner hudfarge og opphavsregion. To litt eldre ordbøker, COD og SAOB¹, går i detalj om utsjånaden til denne folkegruppa på ein måte som neppe ville bli kopiert i ei moderne ordbok. Den nyaste amerikanske ordboka har den kommentaren at ordet kan verka støytande ("offensive"), medan den engelske (CIDE) reknar det for gammaldags ("dated").

Når det gjeld ordet *nigger*, så er det sløyfa i alle ordbøkene og ordlistene for barn og ungdom som eg har sett på. I dei noko større ordbøkene som har det med, blir det karakterisert som nedsetjande av alle med unntak av SAOB, som under *nigger* berre viser til oppslagsordet *neger*. Men graden av fordømming er mykje sterkare i dei engelskspråklege ordbøkene enn i dei nordiske.

Ordet *svarting* er kome med i NOB og BOB, og er nemnt som nedsetjande når det blir nytta som synonym til *neger*. Det er ikke med i barneordbøkene eller skuleordlistene. Det er annleis med *black* (eller *Black*), som tydeleg blir oppfatta som nøytralt i engelsk og amerikansk engelsk, og der er definert om lag som dei norske ordbøkene definerer *neger*. Dette er det mest påfallande skiljet i behandlinga av desse orda.

finn, lapp, same (tabell 2)

Når det gjeld *finn, lapp, og same* så er *finn* som synonym for *same* tydeleg ein norsk bruk. Det er ikkje med i EO og stilmerkt som "mest dial." i BOB. I WNTCD, som har det med, er "a member of any of the peoples speaking a Finnic language" ei subsidiær tyding etter "a native or inhabitant of Finland", medan COD berre har den sist nemnde tydinga.

Ordet *lapp* er det mest utbreidde, og også det som ser ut til å ha dei mest negative konnotasjonane knytte til seg, jf definisjonane til COD og WNTCD. Enda om definisjonane kan ha overvintra frå tidlegare utgåver, passerte dei revisjon på 60- og 70-talet. NOB og BOB legg opp til at nemninga er utdatert: "eldre nemning på same".

Vi ser at nemninga *same* førebels ikkje er komen inn i dei engelskspråklege ordbøkene. SAOB kan etter sine redigeringsreglar ikkje definere breitt under dette oppslagsordet, for det er alt gjort under *lapp*, men ordboksverket har ein utførleg merknad om kva status ordet har

---

¹ Artikkelen *neger* var ferdigredigert i 1948.

blant samane. Denne merknaden viser at også dei store ordboksverka må tilmåta konvensjonane for å ta omsyn til haldningsendringar.

rom(ani), sigøynar, tater (tabell 3)

Her er det tale om fleire folkegrupper, men dei har før i sine stor-samfunn ofte vore rekna som ei. Det er verd å merkje seg at dei svenske ordbøkene her nemner at ordet tater er eller kan brukast nedsetjande, medan dette ikkje kjem fram i dei norske ordbøkene. Ein finn *tater* som oppslagsord i alle skoleordlister, gjerne med samansetninga *taterfølgje*.

Når det gjeld orda *rom(ani)*, og *sigøynar* så er det tydeleg at ønske frå folkegruppa sjølv om kva nemning som skal brukast, har slege inn både i Norden og i England og USA, utan at ein derfor avviser dei eldre nemningane. Hovuddefinisjonane står framleis under *sigøynar/ gypsy*. Og det er igjen dei to eldste engelsk-språklege ordbøkene som merkjer seg ut med de mest inngåande omtalen av utsjånad og levesett.

jøde (tabell 4)

Dette ordet er eit interessant døme av di det ikkje er blitt bytta ut med ei forskjønande nemning, trass i at det hadde mykje meir negative konnotasjonar knytt til seg før enn det har no. Ordet står utan stilmarkør i nyare nordiske ordbøker og ordlister, som oftast med dobbel definisjon, ein som gjeld geografisk og historisk opphav, og ein som gjeld konfesjon. Dei eldre tydingane, der ordet er synonym til ”pengeutlånar”, er ikkje i vanleg bruk lenger. Ordet *jøde* kan såleis stå som døme på eit ord som har overlevd mange år som nedsetjande nemning, og igjen først og fremst står fram som denotativt.

SAOB har ein artikkel på *jude* med svært mange samansetningar (ferdig redigert 1934). Der er dei tradisjonelle negative tydingane med, som så vidt er tangert av Aasen (sjå tabell 4). Det er tydeleg at Ivar Aasen har kome over ordet i norske målføre berre som nemning for ”gjerrigknark”¹.

---

¹ Sidan jødar fekk fritt tilgjenge til å busetje seg i Noreg først i 1851, er det ikkje å undrast over at den denotative tydinga (som fanst i dansk) ikkje var dokumentert i Aasens talemålstilfang.

Det er verd å merkje seg at dei engelskspråklege ordbøkene handterer desse eldre tydingane litt ulikt. Ein kan knapt lese eldre engelsk litteratur utan å kome over ei eller anna utgåve av Shylock, og dermed følgjer den metaforiske bruken med på lasset. For amerikansk engelsk er det tale om eit verb, *to jew*, som ikkje er nemnt i dei engelske ordbøkene. men som den amerikanske ordboka åtvarar sterkt mot.

6. Samansetningar

Det har ofte vore påpeikt at konnotasjonar til eit ord avslører seg i samansetningane som ordet inngår i. Det gjeld ikkje minst konnotasjonar som liberale og opplyste moderne menneske ikkje identifiserer seg med. At dette stemmer, ser ein både av samansetningane til *neger*- som Tanums rettskrivingsordliste fører opp, og av samansetningane som følgjer etter *jud-*, *jude-*, *juda-* i SAOB.

Når det gjeld Tanum, så står samansetningane nakne, og rekkja må tale for seg sjølv. Den har jo alt vekt negativ åtgåum (Søbye 2001).

Når det gjeld samansetningane til *jude-*, trur eg ikkje det kan innvendast noko mot redigeringsmåten til SAOB i høve til materialutnyttinga. Arbeidet er sikkert utført like pertentleg nøyaktig som alt anna i dette ordboksverket. Redaktøren har vore nøye med å stilmerkje dei mest negative tydingane og samansetningane. Likevel kan ein i "eftertankens kranka blekhet" spørja seg om dei mest negative samansetningane måtte vere med. Dei er med på å gje eit heilskapleg bilete av svensk ordtilfang gjennom tidene, men lista kan også lesast som eit arsenal til framtidig bruk, velsigna og autorisert av si tids fremste autoritetar på svensk språk som ekte, svenske ord. Dei same tankane må nødvendigvis melde seg i høve til den norske samansetningsrekkja på *neger-* i Tanum. Også strengt og utførlege deskriptive ordboksverk som t.d. *Norsk Ordbok* vil etter mi meining måtte vurdere dette aspektet ved utval av samansetningar, mellom anna av di talet på samansetningar i nordiske språk er potensielt uendeleg og den redaksjonelle handsaminga må avgrensast. Dermed slepp ein ikkje unna å ha kriterium for utval og omtale.

Det kan vere på sin plass å sjå på kva norske ordbøker tek med av samansette ord der førsteleddet nemner ei folkegruppe nordmenn stort sett ønskjer å stå på god fot med. Korkje *svenskehandel* eller *svenskevits* er oppslagsord i NOB eller BOB¹. Dette kan ikkje grunnjevast med at orda er sjølvforklarande.

---

¹ Begge ord fekk meir enn 100 tilslag ved søk i norske nettsider 01.02.02 (Google).

7. Utviklingsdrag i behandlinga av nemningar for folkegrupper i nordiske ordbøker

Her blir det frå mi side snakk om inntrykk, for noka brei vitskapleg undersøking er dette som sagt ikkje.

- Eit viktig inntrykk er at redaksjonane generelt er atterhaldne med bruk av stilmarkørar. Det kan vere av plassomsyn, men eit anna omsyn som er blitt nemnt for meg¹ er at haldningar rundt i landet er ulike, og redaktørar ønskjer ikkje å dytte sine preferansar på andre. Sitatet frå føreordet til Tanum – som elles har følgd den ordboka sidan første utgåve – dekkjer nok det som har vore den vanlege haldninga til mange norske ordboksfolk, nemleg at det ikkje er orda det er noko gale med, men menneska som bruker dei, og det kan ikkje ein ordboksredaktør ta ansvar for. Ordbøkene berre opplyser om kva som finst og har vore brukt. Det er vanleg å peike på at mest alle substantiv kan brukast nedsetjande med *din* framfor og utropsteikn etter. På dette punktet skil nok norsk ordbokstradisjon seg noko frå engelskspråkleg, som ser ut til å vere meir eksplisitt i åtvaringar mot støytande språkbruk.
- Eit anna inntrykk er at det er ein viss motstand, i alle fall på norsk side, mot å vere ”politisk korrekt” berre fordi det plutselig blir kravt utanfrå. Ein viser til røynslene med forskjønande nemningsendringar i høve til fysisk og psykisk sjukdom, der dei nye nemningane etter kort tid blir opplevd som like diskriminerande som dei gamle, og må bytast ut på ny.²
- Eit tredje inntrykk er at svenske ordbøker – eller ordboksredaktørar – no legg meir vekt enn norske på å ikkje marknadsføre nemningar eller tydingar som er uønskte av dei nemninga gjeld for. Det kan vere eit redaksjonelt slumpetreff, påfallande er det i alle fall at ei moderne barneordbok heilt manglar ord for personar med mørk hudfarge.

Problemet med ordet *neger* er i ein viss grad kome til Norden utanfrå. Det blir motsvar for både *negro* og *nigger* og får dobbel dose med negative konnotasjonar. Frå ordlagingsssynsstad vil det vere synd å avskrive ordet, for det er betre eigna til å lage samansetningar med enn noko anna (nær-)synonym. Det er for tida ulike meiningar blant farga nordmenn om kva for nemning som er den mest ønskjelege. I mellom-

---

¹ Av redaktør for NIO og kollega ved Seksjon for leksikografi og målføregransking, Tor Guttu, i samtale umiddelbart før symposiet der innhaldet denne artikkelen vart presentert som føredrag i februar 2002.

² Døme er nemningsendringar som *vanfør* > *handikappa* > *funksjonshemma*, eller *galen* > *sinnsjuk* > *psykisk sjuk* osv.

tida får både ordboksredaktørar og andre føle seg fram, vere opne for at verda endrar seg, og la desse endringane få sin rettkomne plass i ordbøkene når tida er inne.

8. Konklusjon

Som nemnt er nasjonalspråkordbøker ofte etnosentriske, og speglar (ofte uutsagde) haldningar i fleirtalskulturen. Desse haldningane kjem tydelegast til uttrykk i korpuset av samansetningar.

I norske ordboksmiljø er det sterk redaksjonell tradisjon for å prøve å framstå som mest mogleg sakleg og nøytral. Men dette kan også tolkast som eit ønskje om å unngå å ta stilling til tilfanget.

Det er mogleg at denne praksisen ikkje lenger strekk til. Samfunnet er etnisk og kulturelt meir samansett enn det var, også i Norden. Slikt blir det høgare konfliktpotensial av, og krangel byrjar som kjent med ord. Spørsmålet blir då om ordboksredaktørar skal vere med på å førebygge krangel ved å gje råd om språkbruk.

Dette er etter måten nye tankar i Noreg, men i samfunn med lengre røynsle enn vår, som til dømes USA, har det vorte vanleg at ordbøker ikkje berre opplyser om tyding og bruk, men også gjev råd om folkeskikk. Norsk språkråd må vel seiast å vere inne på den vegen i handteringa av lista frå NRK Østlandssendingen (Norsk språkråd 2001). Ein annan og meir ope normativ framgangsmåte er å sløyfe ordtilfang som kan fremje konflikt. Ordbøkene som ALLEX-prosjektet¹ har gjeve ut², tek ikkje med nedsetjande nemningar for folkegrupper som er busette i Zimbabwe³.

Det å skulle ta slike omsyn blir ofte presentert som ein prinsipiell konflikt mellom (vitskapleg og objektiv) deskriptivitet versus (politisk, uvitskapleg) normativitet. Men så enkelt er det ikkje. Samfunnet endrar seg og haldningane likeins, jamfør behandlinga av *lapp* og *same* i SAOB. For ordboksredaksjonar, som er avhengige av å stå i dialog med brukarane sine for å halde oppe tilliten til eigne produkt, kan ein sjå

---

¹ African Languages Lexical Project (1992–), eit samarbeidsprosjekt mellom universiteta i Göteborg, Oslo og Zimbabwe til no finansiert av norske styresmakter (gjennom NUFU) og svenske (gjennom SIDA).

² *Duramazwi reChiShona* (1996); *Duramazwi Guru ReChiShona* (2001); *Izichamazwi Sesindebele* (2001).

³ Ikkje nemnt i føreorda, men internvedtak i redaksjonen, og grunngjeve med den svært sterke normative funksjonen som desse ordbøkene ville få andsynes språk som førebels ikkje er fullt utvikla som standardspråk. Stadfest på direkte spørsmål til hovudredaktørane i januar 2002.

dette som spørsmål om å gje meir vekt enn ein før har gjort til ein eksisterande kategori, nemleg bruksmerking, som lett kan utvidast til rådgjeving om høvisk og høveleg språkbruk. Stilmarkøren ”offensive” er etter måten ny i angloamerikansk leksikografi. Dersom våre språk-samfunn no treng å bli fortalde at visse personnemne blir oppfatta som støytande av dei det gjeld, så bør vel ein ordboksredaktør kunne ta det til etterretning utan at objektiviteten i verket blir krenkt. Å ta opp spørsmålet om slik språkrådgjeving i føreord og brukarretteiingar burde også bli opplevd som uproblematisk; det dreiar seg jo berre om å gjere greie for eigen praksis.

Vanskane blir større når ein kjem til ordutval og definisjonar. Her nyttar det ikkje å gå mekanisk fram. Det kan hende at største vansken er å formulere problemet. Når ein først har gjort det, bør det la seg gjere for kvar redaktør finne redaksjonelle retningslinjer som høver til den aktuelle ordboka.

Det har vore nemnt at det å gripe til endring av nemning for å unngå konnotasjonane som hefter ved ei eksisterande nemning, er ei utilstrekkeleg løysing på eit gammalt problem, og det er sant. Slik praksis blir somtid karakterisert som ordmagi, og i ein viss mon er det vel det. Ein blir jo ikkje kvitt dei fysiske særdrag som gjer at ein del menneske kan samlast under ei gruppenemning, anten det gjeld helse, utsjånad eller anna.

Men slik nemningsendring kan også vere uttrykk for ei reell haldningsendring mellom språkbrukarane. Dessutan vil slik nemningsendring verke i ein periode, først og fremst av di det blir godteke av dei det gjeld. Dei får ein sjanse til å skape nye konnotasjonar til den nye nemninga. Vi tenkjer ikkje på ein mentalt funksjonsfrisk og arbeidsfør rullestolsbrukar når – eller om – vi bruker ordet *krøpling*. Og kven ville i dag karakterisere eit multifunksjonshemma barn som ein *bytting*? Desse orda er blitt ufarlege element i språk- og mentalitetshistoria i Norden, nettopp av di andre nemningar, som ber andre førestellingar med seg, har fått ta over. Slike endringar er det avgjort relevant å fange opp i ordbøker.

Når det gjeld nemne for folkegrupper med opphav utanfor Norden, er det rimeleg å halde fram med å høyre på dei det gjeld. Førebels er debatten berre så vidt i gang i Noreg, og meiningane ser ut til å vere delte, om avisinnlegga i 2001 og 2002 er noko å gå etter.¹ Uavhengig

---

¹ To markerte norske debattantar med ulikt syn på saka er Manuela Ramin-Osmundsen, dagleg leiar ved Senter mot etnisk diskriminering, og standup-komikaren Johan Golden, som bår er farga.

av utfall og private synspunkt vil det vere relevant for ordboks-redaktørar å registrere endringar og ta omsyn til det slik at ordboka eller ordlista gjev full nytte for dei som skal bruke henne.

Litteraturliste

Ordbøker

- BOB *Bokmålsordboka. nettutgaven.*
(<http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>)
- CIDE *Cambridge International Dictionary of English.* nettutgåve 2001 (http://dictionary.cambridge.org/cmd_search.asp)
- COD Fowler, H. W. and Fowler, F. G. 5th ed. Revised by E. McIntosh (1964): *The Concise Oxford Dictionary.* Oxford University Press. Oxford.
- EO Taule, Ragnvald (1999): *Escolas ordbok. Nynorsk.* Escola forlag. Garnes.
- HNO Hellevik, A. (1996): *Nynorsk ordliste. Større utgåve.* 8. utg. Det Norske Samlaget. Oslo
- LSO Gellerstam, M., Norén, Kerstin och Birbrajer, Julian (1992): *Lexin. Svenska ord med uttal och förklaringar.* 2. upplagan. Skolverket – Norstedts förlag. Uppsala.
- MWCD *Merriam-Webster Collegiate Dictionary.* Nettutgåve.
(<http://www.m-w.com/dictionary.htm>)
- NFSO Ernby, Birgitta, Gellerstam, Martin och Malmgren, Sven-Göran (2001): *Norstedts första svenska ordbok.* Norstedts Ordbok.
- NIO Guttu, Tor (1993): *Norsk illustrert ordbok. Moderat bokmål og riksmål.* Kunnskapsforlaget. Oslo.
- NOB Hovdenak et al (1993): *Nynorskordboka.* 2. utg. Det Norske Samlaget. Oslo. nettutgåve
(http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek_nynorsk.html)
- NOSD Hawkins, Joyce M. (1993): *The New Oxford School Dictionary.* Oxford University Press. Oxford.
- SAOB *Svenska Akademiens Ordbok.* (A-sälta). nettutgåve
(<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>)
- Tanum Vannebo, K.I. (1996): *Tanums store rettskrivningsordbok. Bokmål.*
- WNTD Webster, N.; rev. McKechnie, J. L. (1971): *Webster's New Twentieth Century Dictionary.* Unabridged 2. ed. The World Publishing Company. Cleveland and New York.

Annan litteratur

- Gullestad, Marianne 2002: *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Søbye, Espen 2001: Når man snakker om "neger". I: *Dagsavisen* 10.2. 2001
- Norsk språkråd: *Årsmelding 2001*. Vedlegg 4: Retningslinjer som sekretariatet skal følgja i rådgevinga når det kjem spørsmål om tyding og bruk av sensitive ord for grupper av menneske

Førekomst og behandling av ein del ord for folkegrupper i eit utval ordbøker

1. afrikanar, afro-amerikanar, neger, nigger, svart(ing)

ordbok	oppslagsord	definisjon	kommentar i ordboka
COD	African	native of Africa	
NOSD	African	an African person	
LSO	afrikan	person frå Afrika	
NFSO	afrikan	en afrikan är en pojke eller man frå Afrika	
SAOB	afrikan	inföding l. inbyggare i Afrika	
NOB	afrikanar	person (sær l. neger) frå Afrika	
Skard	afrikanar		
BOB	afrikaner	person, særlig neger, fra Afrika	
NIO	afrikaner	person fra Afrika	
BOB	afroamerikaner	neger fra USA	
NIO	afroamerikansk	.. befolkning: de svarte i Amerika (sær l. USA)	
MWCD	Af-ro-Amer-i-can	an American of African and especially of black African descent	
NOSD	Afro-Caribbean	of Caribbean (especially West Indian) people whose ancestors came from Africa	
BOB	neger	person som tilhører el. opprinnelig kommer fra folkeslag med svart el. mørkebrun hudfarge som befolker Afrika sør for Sahara	(gj ty. og fr fra sp el port. negro 'svart')
LSO	neger	person som tilhör en folkgrupp med svart hy	
NIO	neger	person som tilhører eller stammer fra den mørkhudete befolkning i Afrika syd for Sahara; farget; sort	
NOB	neger	person som høyrer til el. opphavleg kjem frå den ueinsarta folkesetnaden med svart el. mørkebrun hudfarge som bur i Afrika sør for Sahara .	(gj ty. og fr fra sp og port. negro 'svart')

SAOB	neger	manlig individ tillhörande den människoras som är inhemsk i Central- o. Sydafrika o. som bl.a. kännetecknas av mycket mörk (stundom chokladbrun) hy, ulligt, krusigt hår, bred, platt näsa o. tjocka läppar; äv. (utom i ssgr numera bl. i icke fackmässigt spr.) allmänare, med inbegrepp av andra mycket mörkhyade folkstammar (i sht i Australien o. södra Asien); äv. (i sht i pl.) utan avseende på kön; "svart", "svarting";	jfr austral-, fullblods-, halv-, kreol-, papua-neger m. fl. -amerikanska, -anlete, -arbetare, -arbete, -artad, -barn, -befolkning, -betjänt, -blod, -by, -byting, -böna, , -dans, -dansös, -darr, -drag, -durra, -emancipation, -engelska, -flicka, -folk, franska, -fråga(n), furste, -förtryck, -gata, -gosse, -grannlåt, -handel, -handlare, -hirs, -holländska, -huvud, -hydda, -hytta, -höna, -höns, -hövding, -kaffe, -kock, -koja, -komiker, -korn, -krullig, -kvarter, -kypare, -kyrka, -kyss, -land, -liknande, -lukt, -läpp, -marknad, -melodi, -mission, -missionär, -musik, -nation, -näsa, -olja, -peppar, -plantage, -pojke, -ras, -republik, -restaurang, -rike, -skepp, -skola, -slav, -slaveri, -slavinna, -språk, -stad, -stam, -stat, -sång, -sångare, -tjänare, -trupp(er), -typ, -unge, -uppror, -visa, -vän,
SNO	neger		-boll, -korn, -kyss
COD	Negro	member, especially male, of black-skinned woolly-haired flat-nosed thick-lipped African people.	
MWCD	Negro	1 sometimes offensive : a member of the black race distinguished from members of other races by usually inherited physical and physiological characteristics without regard to language or culture; especially : a member of a people belonging to the African branch of the black race 2 sometimes offensive : a person of Negro descent - Negro adjective, sometimes offensive - Ne-gro-ness ... noun, sometimes offensive	
NOSD	Negro	a member of the black-skinned race of people originally from Africa	from latin niger = black
WNTCD	negro	1a) a member of the dominant black race of Africa, living chiefly in the Congo and sudan regions; b) a member of any of the other black races of Africa, as Bantu, Hottentot, etc. 2) Any person with some Negro ancestors	

CIDE	Negro, negro	DATED someone with black or dark brown skin and typically tightly curled black hair who lives in Africa or whose family originally came from Africa	
BOB	nigger	neds: neger el. mørkhudet person	
CIDE	nigger	TABOO SLANG a black person.	This is a very offensive word when used to or about a black person by a white person.
COD	nigger	Negro	usually derogatory
MWCD	nigger	1 usually offensive, see usage paragraph below : a black person 2 usually offensive, see usage paragraph below : a member of any dark-skinned race 3 : a member of a socially disadvantaged class of persons	usage Nigger in senses 1 and 2 can be found in the works of such writers of the past as Joseph Conrad, Mark Twain, and Charles Dickens, but it now ranks as perhaps the most offensive and inflammatory racial slur in English. Its use by and among blacks is not always intended or taken as offensive, but, except in sense 3, it is otherwise a word expressive of racial hatred and bigotry.
NOB	nigger	neds: neger el mørkhuda person	
SAOB	nigger	se neger	
SNO	nigger		
WNTCD	nigger	1) a Negro. 2) a member of any dark-skinned people.	A vulgar and offensive term of hostility and contempt, as used by Negrophobes
BOB	svarting	1 person med svart hår og mørk ansiktsfarge 2 neds: neger	
NOB	svarting	1 person med svart hår og mørk ansiktsfarge 2 neds: neger	
SAOB	svart	1 n) i fråga om en människas (äv. övernaturligt väsens) hudfärg l. huvudhår l. ögon samt i anv. som ansluter sig härtill.	
CIDE	black	(PEOPLE) (a person) with black or dark brown skin, or of or for people with skin of this colour. Black is used esp. of people who live in Africa or whose family originally came from Africa	
MWCD	black	Main Entry: ² black 4 a : a person belonging to any of various population groups having dark pigmentation of the skin b : <u>AFRO-AMERICAN</u>	

WNTCD	black	7) a person of dark complexion. 8) a Negro	
NOSD	Black	a person with a very dark or black skin, a Negro	

2 finn, lapp, same

ordbok	oppslagsord	definisjon	kommentar
BOB	finn	mest dial: same fjellf- reindriftssame.	(norr finnr, uvisst opph)
NOB	finn	same (I) fjellf- .	(norr finnr, uvisst opph)
WNTCD	Finn, Fin	1) a native or inhabitant of Finland; a Finlander. 2) a member of any of the peoples speaking a Finnic language	
SNO	finne		
HNO	finn	same, kven	
BOB	lapp	eldre betegnelse for same.	(norr fl lappir, uvisst opph)
COD	Lapp	1. one of the dwarfish race of northern Scandinavia; their language; 2 (adj)	
NOB	lapp	eldre nemning på same.	(norr fl lappir, uvisst opph)
SAOB	LAPP	manlig individ tillhörande ett folk av annan ras än den skandinaviska befolkningen i allmänhet, vilket bebor de nordliga delarna av Sverige o. Norge jämte angränsande delar av Finland o. Ryssland o. varav en stor del idkar renskötsel o. för ett nomadiserande levnadssätt; i pl. om individer av detta folk utan hänsyn till kön; jfr FINNE sbst.3 3, FJÄLL-MAN, SAME	
SNO	lapp		-gentiana, -hund, -kok, -lisa, -ländsk, -ländska, -länning, -silver, -sjuka, -skrivning, -sparv, -uggla
WNTCD	Lapp	member of a people living in Lappland, having short stature, short, broad heads, high cheekbones, flat noses, and other mongoloid characteristics; before 1900 they were completely nomadic.	
BOB	same	person som hører til et folkeslag i de nordlige delene av Norge, Sverige, Finland og på Kolahalvøya.	(fra samisk)
NOB	same	person som høyrer til eit folkeslag frå Nord-Skandinavia, Nord-Finland og Kolahalvøya	(sam sápmi, akk. og gen. sámi)

SAOB	SAME	jfr SAME-FOLK(ET). jfr lapp (se LAPP, sbst.1 1).	ANMÄRKNING: Samerna själva föredra ordet same framför ordet lapp. Under senare år har användningen av ordet same ökat märkbart (i sht i tidningsspr.). De flesta av de ssgr som anförts under LAPP, sbst.1, o. hänförts till bet. 1 hos d. o. ha motsvarigheter med same ss. förled; nedan har endast ett urval anförts. (6) SAME-ALLMÄNNING, SAME-POJKE.
-------------	------	--	---

3 rom(ani), sigøynar, tater

ordbok	oppslagsord	definisjon	kommentar
MWCD	Rom	: <u>GYPSY</u> 1	
NFSO	rom		Rom är ett nyare ord för zigenare.
BOB	romani	sigøynerspråk .	(av rom, sigøynernes ord for 'mann')
NOB	romani	sigøynarspråk s d .	(utt rom>mani el. -ma'ni; av rom, sigøynarord for 'mann')
MWCD	Romany	1 : <u>GYPSY</u> 1 2 : the Indo-Aryan language of the Gypsies	
SNO	romer	zigenare, folkgrupp som utgör en etnisk minoritet i de länder där den lever.	
SAOB	ROMMANI	1) benämning på zigenarspråket; äv. om (det från zigenarspråket härstammande) tattarspråket o. (stundom) oeg., om det sv. förbrytarspråket (uppblandat med ord o. uttr. från zigenarspråket). 2) zigenare	ROMMANI-FOLK(ET). ROMMANI-DIALEKT I. ROMANI-
COD	gipsy	Member of wandering race (called by themselves Romany) of Hindu origin with dark skin and hair, living by basket-making, horse-dealing, fortune-telling etc., & speaking a much corrupted Hindi; (playful) mischievous or dark-complexioned woman	16th c. gipcyan for Egyptian; f. supposed orig. of the race when it appeared in England in the early 16th c.
MWCD	Gypsy	1 : a member of a traditionally itinerant people who originated in northern India and now live chiefly in south and southwest Asia, Europe, and No. America 2 : <u>ROMANY</u> 2 3 not capitalized : one that resembles a Gypsy; especially : <u>WANDERER</u>	
NOSD	gypsy	a member of a people who live in caravans and wander from place to place	from Egyptian, because gypsies were originally thought to have come from Egypt
WNTCD	gypsy	member of a wandering caucasian people with dark skin and black hair, found throughout the world and believe to have originated in India; they are known as musicians, fortune-tellers etc	
CIDE	Gypsy, Gipsy, Romany	a member of a race found in parts of Europe and America who travel from place to place in caravans	
NOB	sigøynar	person som høyrer til eit vandringsfolk som opphavleg stammar frå India .	(frå slav., uvisst opphav)
BOB	sigøyner	person som tilhører et vandringsfolk som opprinnelig stammer fra India .	(fra slav., uvisst opph)
BOB	tater	1 person som tilhører omstreifende folk av ulik opprinnelse, fant 2 spøk.: rakker, røver .	(gj lty fra tyrkisk, se ta(r)tar; tidl brukt feilaktig om sigøynere)

NOB	tater	1 person som høyrer til omstreifande folk av ulikt opphav; fant, omstreifar; til skilnad frå sigøynar 2 kjeltring, rakkar, røvar din t-! .	(gj lty frå tyrkisk *tartar)
Aasen	tater	tater, zigeuner	Egentl. Tatar: En som er kommen fra Tartariet
EO	tater	person som tilhøyrer omstreifande folk av ulikt opphav	
LSO	tattare	medlem av en icke bofast folkgrupp	nedsättande
SNO	tattare	i det svenska bondesamhället nedsättande benämning på vissa befolkningsgrupper	
CIDE	traveller	British) Traveller is another word for gypsy. BRITISH New Age travellers (=people living in vehicles, without a permanent home or job) were on the road again today, looking for a place to hold their midsummer festival.	
NFSO	zigenare	zigenare är en folkgrupp som från början kom från Indien och som lever i många länder i Europa. Många av dem har levt under svåra förhållanden och t. x. inte haft vanliga bostäder.	Nuförtiden kallas de vanligen för romer
SNO	zigenare	folkgrupp, se <u>romer</u>	

4 jøde

ordbok	oppslagsord	definisjon	kommentar
LSO	jude	medlem av det folk som bodde i Palestina under Jesu tid och sedan spritts över världen	
NFSO	jude	en jude är en pojke eller man med judisk tro	
SAOB	JUDE	manlig individ tillhörande det semitiska folk som enligt bibelns utsaga härstammar från patriarken Abraham o. vars äldre historia skildras i Gamla testamentet; urspr. bl. om individ som tillhörde Juda stam 1. rike, motsatt: israelit (se d. O. 1); äv.: manlig individ (oavsett härkomsten) som bekänner sig till den mosaiska religionen; i pl. om individer av judisk börd .. utan hänsyn till kön	jfr hebré, israelit. .. jfr halv-, korn-, panning-, reform-, schacker-, spannmåls-jude m. fl.
SNO	jude		-bröd, -kristen, -körs; judendom, judenhet
Aasen	jude	tildeels brugt om en Person, som er meget begjærlig efter Penge	Er egentlig den rette form i stedet for "Jøde" (Person af den jødiske Nation)
NFSO	judinna	en judinna er en flicka eller kvinna med judisk tro	
BOB	jøde	1 medlem el. etterkommer av det semittiske folket som i oldtiden bodde i Palestina 2 person som bekjenner seg til den jødiske religion .	(gj lty fra lat. og gr, av hebr jehudi 'av Juda stamme')
NOB	jøde	1 medlem el. ætling av det semittiske folket som i oldtida budde i Palestina 2 person som vedkjenner seg til den jødiske religionen	(gj lty jode frå lat. judaeus, gr iudaios av hebr jehudi 'person av Juda stamme'; jf lty sideform jude, norr jú>i, sv jude)
CIDE	Jew	a member of the Hebrew people whose religion is Judaism	
COD	jew	One of the Hebrew or Jewish people, or one who professes Judaism;	(transf, derog., vulg.) usurer, trader who drives hard bargains
MWCD	Jew	1 a : a member of the tribe of Judah b : <u>ISRAELITE</u> 2 : a member of a nation existing in Palestine from the 6th century B.C. to the 1st century A.D. 3 : a person belonging to a continuation through descent or conversion of the ancient Jewish people 4 : one whose religion is Judaism	
NOSD	Jew	a member of a people descended from the ancient tribes of Israel, or who believes in the religion of this people	from Hebrew – of the tribe of Judah
WNTCD	jew	1) a person descended, or regarded as descended, from the ancient Hebrews of Biblical times. 2) a person whose religion is Judaism.	to jew (verbet stilmerkt som "vulgar and offensive") (tyd: "to get the better of in bargaining")

NOSD	Jewess	(same entry as above)	
-------------	--------	-----------------------	--

5 Diverse

ordbok	oppslagsord	definisjon	kommentar
NFSO	palestinier	En palestinier är en person med arabiskt ursprung som bor i Palestina eller kommer från det området	
MWCD	Red Indian	chiefly British : <u>AMERICAN INDIAN</u>	
MWCD	redskin	usually offensive : <u>AMERICAN INDIAN</u>	
BOB	rødhud	(eng. <i>redskin</i>) indianer fra Nord-Amerika	
NOB	raudhud	(etter eng. <i>redskin</i>) (nordamerikansk) indianar	
MWCD	American Indian	: a member of any of the aboriginal peoples of the western hemisphere except usually the Eskimos; especially : an American Indian of North America and especially the U.S.	
MWCD	Eskimo	a member of a group of peoples of northern Canada, Greenland, Alaska, and eastern Siberia	
MWCD	Inuit	1 plural Inuit or Inuits a (1) : the Eskimo people of No. America and Greenland (2) : the Eskimo people of Canada b : a member of such people 2 a : <u>ESKIMO 2</u> b : the group of Eskimo dialects spoken from northwestern Canada to Greenland	
MWCD	mulatto	1 : the first-generation offspring of a black person and a white person 2 : a person of mixed white and black ancestry	